

– [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/old_rn/Natural/Vznu/.../129-135.pdf.

3. Демешкевич В. А. Особливості патріотичного виховання молодів контексті розвитку сучасного суспільства / В. Демешкевич. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.management.kr.sch.in.ua/naukovo-praktachna_internet-K.

4. Загородня А. Сучасне розуміння патріотичного виховання молоді / А. Загородня. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.tme.uio.edu.ua/docs/10/6.pdt.

5. Кон И. С. Психология предрассудка / И. С. Кон // Новый мир. – 1969. – №9. – С. 186-193.

**«КИШИНІВСЬКІ ЄПАРХІАЛЬНІ ВІДОМОСТІ»
ЯК ДЖЕРЕЛО ЦЕРКОВНО-КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ПІВДЕННОЇ БЕССАРАБІЇ ХІХ ст.**

Віра Церковна
*кандидат історичних наук, доцент
кафедри української і всесвітньої історії та культури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
(Україна)*

Невід’ємною складовою новітніх наукових досліджень є історичне краєзнавство, спрямоване на відродження історичної пам’яті та збереження історико-культурного надбання своєї «малої Батьківщини», регіону, країни.

Важливе значення для розв’язання історико-краєзнавчих проблем Південної Бессарабії має періодичний друк, різновидом якого були єпархіяльні відомості. Як відомо, у Бессарабській області церковне книгодрукування почалося після створення у 1813 р. Кишинівської та Хотинської єпархії за ініціативи Екзарха Молдо-Влахійського Гавриїла

(Бенулеску-Бодоні), призначеного митрополитом Кишинівським і Хотинським. Інформативні можливості часопису «Кишинівські єпархіальні відомості», перший номер якого вийшов у 1867 р., дозволяють вивчати історію селищ, сіл, містечок, міст Південної Бессарабії, виявляти етнографічні особливості та становище різних соціальних груп, досліджувати місцеву церковну історію й реконструювати культові споруди регіону.

Різноманітні нариси, надруковані часописом у неофіційній частині, частково розглядалися і використовувалися у монографіях та окремих працях відповідно до наукових зацікавлень таких учених, як І. Гребцова, О. Бачинська, І. Лиман, Л. Циганенко, В. Кочмар, Т. Єрич, В. Церковна та інших.

На шпальтах «Кишинівських єпархіальних відомостей» було представлено багато історико-статистичних описів церков і селищ Аккерманського, Ізмаїльського, Бендерського, Кишинівського, Оргіївського, Сорокського, Хотинського та Ясського повітів. Метою статті є аналіз історико-статистичних описів церков і парафій населених пунктів Аккерманського повіту: Аккерман (м. Білгород-Дністровський), Акмангит (с. Білолісся, Татарбунарський район), Волонтирівка (Молдова), Гура-Роша (с. Козацьке, Білгород-Дністровський район), Ісерлія (Молдова), Плахтіївка (Саратський район), Райлянка (Саратський район), Тарутине (Тарутинський район), Турлаки (с. Випасне, Білгород-Дністровський район), Шабо (Білгород-Дністровський район) для розширення джерельної бази потенційних історико-краєзнавчих досліджень.

Незважаючи на те, єпархіальні відомості були суто церковним відомчим виданням, яке мало бути «першоджерелом розпоряджень єпархіальної влади», сприяти єпархіальному управлінню, наближати його до пастви та розширювати можливості впливу на населення, одним із найважливіших завдань їх неофіційної частини була організація та

укладання історико-статистичних описів єпархій, церков, парафій, культових споруд, населених пунктів та публікація найкращих історичних і документальних матеріалів. Долучалися до видання часопису не лише викладачі духовних і світських навчальних закладів, але й сільські священники, журналісти, державні службовці.

Укладачами історико-статистичних описів, які містять інформацію про населені пункти Аккерманського повіту та різні вияви церковного життя парафіян, у більшості випадків були священники різних рівнів, а деяких заміток і публікацій – автори без зазначення посад та, навіть, аноніми. Наприклад, протоієреї С. Бандаков, Д. Чакір, М. Попов, Я. Юсипенко, священники, О. Бур'янов, С. Богословський, А. Галин, Г. Болгаров, І. Єнакієвич, Г. Кіріца, професор Кишинівської духовної семінарії А. Пархомович, викладач Кишинівської семінарії А. Стадницький. Всі автори-священнослужителі були випускниками Кишинівської духовної семінарії, виконували обов'язки настоятелів храмів. При написанні нарисів вони широко використовували документальні джерела, насамперед церковні літописи і хроніки. Так, автор нарису про Волонтирівку, священник О. Бур'янов, посилається на видання XIX ст. «Русская история», часописи «Современность», «Мирской вестник» [9].

Відомості, що містять історико-статистичні описи церков і парафій, умовно можемо розділити на кілька змістових груп. Передусім, це дані про перші письмові згадки населених пунктів, історію заселення та походження їх назви, особливості географічного розташування, клімату та його впливу на заняття і господарство мешканців, соціальний та етнічний склад населення. Другою важливою групою відомостей були дані про православні храми, монастирі, культові споруди, історію їх будівництва, архітектуру, інтер'єр, ікони, бібліотеки, парафіяльні школи, опис кліру, загальну кількість парафіян та осіб чоловічої і жіночої статі, розміри угідь,

доходи та видатки парафії, перелік священнослужителів, їх матеріальне забезпечення, чесноти перед парафіянами. Третю групу становлять етнографічні матеріали. Це описи забудов поселень, вулиць, будівель, їх інтер'єр, відомості про одягу, традиції, обряди, вірування, забобони, негативні явища та моральний стан мешканців поселення. Найбільш повно інформація всіх трьох груп репрезентована в історико-статистичних описах Аккермана [4], Ісерлії [8], Шабо [12], Волонтирівки [9].

Одним із найважливіших джерел пам'яткознавства та церковного краєзнавства є описи православних церков м. Аккерман [5]. Крім загальних відомостей про місто, його географічне розташування, історію, клімат, флору і фауну, автор представив інформацію про вірменську, грецьку, болгарську церкву, Собор трьох престолів та церкву на православному цвинтарі. Окремі самостійні статті, які відображають загальні відомості про церкву та місце її знаходження, каплиці, цвинтар, парафіян, їх погляди і обряди, дають широке уявлення про парафію грецької [15], болгарської [14] і церкви на православному кладовищі м. Аккерман [1].

Деякі публікації, наприклад, нарис про Волонтирівку [9], Турлаки [2], Шабо [12], містять додатки у вигляді таблиць про рух населення, кількість укладених шлюбів, народжених та померлих, розподіл парафіян за етнічним і матеріальним показником, виписки з метричних і формулярних книг.

Дещо менші за обсягом, проте надзвичайно цікаві та інформативні нариси сіл Плахтіївка [10], Райлянка [16], Гура-Роша [6], що дозволяють дослідникам перевірити та доповнити історико-краєзнавчі відомості про ці населені пункти.

Необхідно зазначити, що публікації про деякі поселення Аккерманського повіту, наприклад, Акмангіт, представлені у вигляді спогадів [7], оголошення про освячення храму, школи тощо [13]. Вони

містять більше неофіційної етнографічної інформації, розповідей про мешканців.

На сторінках часопису «Кишинівські єпархіальні відомості» знаходимо публікації, присвячені лише описам монастирів та церков. Так, детально описано заснування, устрій, церковний клір, ікони, свідчення про економічну діяльність монастиря, наявність землі, прибутки та видатки, пожертвування, а також відомості про монахів і послушників, архіви, рукописи та легенди Шабсько-Вознесенського монастиря [17].

Події, які мають стосунок до Південної Бессарабії та Аккерманського повіту в тому числі, висвітлені також у роботах «Бессарабская старина» [3], «Былое Бессарабии» [4], «Краткие биографические сведения об иерархах Кишиневской епархии, с 1882 г. по 1913 г.», авторами яких були А. Пархомович, Д. Щеглов [11].

Таким чином, аналіз публікацій неофіційної частини «Кишинівських єпархіальних відомостей» дозволяє стверджувати, що більша частина розвідок і нарисів на сторінках часопису присвячена історико-статистичним описам церков і монастирів, а також селищ, сіл, містечок, міст Південної Бессарабії, зокрема Аккерманського повіту. Охопивши значний обсяг матеріалів з історії регіону, духовно-релігійного життя, етнографічних досліджень, пам'яткознавчих та археологічних пошуків, вони заклали підґрунтя подальшого системного вивчення церковного й історичного краєзнавства та дозволяють розширювати джерельну базу краєзнавчих досліджень.

Література:

1. Аккерманское православное городское кладбище и на нем бесприходная церков во имя святого Николая // Кишиневские епархиальные ведомости (далі *КЕВ*). – 1874. – № 21. – С. 801–806.

2. Архангело-Михайловская церковь и приход посада Турлаки Аккерманского уезда // КЕВ. – 1878. – № 8. – С. 340–350.
3. Бессарабская старина // КЕВ. – 1897. – № 9. – С. 244–249; № 10. – С. 276–282.
4. Былое Бессарабии // КЕВ. – 1903. – № 10. – С. 263–276; № 15–16. – С. 422–434; № 20. – С. 527–545.
5. Город Аккерман и его православные церкви // КЕВ. – 1876. – № 9. – С. 297–303; № 10. – С. 341–345; № 11. – С. 376–381; № 15. – С. 550–557.
6. Гура-Роша селение Аккерманского уезда // КЕВ. – 1873. – № 14. – С. 554–562.
7. Из воспоминаний о поездке в Акмангит // КЕВ. – 1879. – № 16. – С. 637–646.
8. Историко-статистическое описание церкви и прихода села Исерлия Аккерманского уезда // КЕВ. – 1891. – № 17. – С. 524–535; № 19. – С. 610–618; № 20. – С. 628–639; № 21. – С. 686–690; № 22. – С. 736–742; № 23. – С. 776–784;
9. Историко-статистическое описание церкви и прихода селения Волонтировка Аккерманского уезда // КЕВ. – 1877. – № 13 – С. 528–539; № 14. – С. 587–598; № 16. – С. 671–683; № 18. – С. 784–791; № 21. – С. 906–917.
10. Историко-статистическое описание церкви и прихода селения Плахтеевка Аккерманского уезда // КЕВ. – 1875. – № 9. – С. 375–382.
11. Краткие биографические сведения об иерархах Кишиневской епархии, с 1882 г. по 1913 г. // КЕВ. – 1913. – № 19. – С. 875–890.
12. Опыт историко-статистического описания церкви и прихода посада Шабо Аккерманского уезда // КЕВ. – 1872. – № 16. – С. 484–491; № 18. – С. 553–557; № 20. – С. 607–612; № 21. – С. 640–649; № 22. – С. 734–743; № 24. – С. 804–818; 1873. – № 3. – С. 120–129; № 5. – С. 220–236; № 9. – С. 387–399.

13. Освещение храма и школы в селе Тарутино Аккерманского уезда // КЕВ. – 1902. – № 24 . – С. 587–592.

14. Построение Болгарской церкви в г. Аккерман // КЕВ. – 1894. – №10. – С.320–328.

15. Приход Иоанно-Предтеченской (греческой) церкви г. Аккерман // КЕВ. – 1878. – №7. – С.290–297.

16. Райлянка, село Аккерманского уезда // КЕВ. – 1879. – №13. – С.497–513.

17. Шабско-Вознесенский монастырь // КЕВ. – 1876. – № 18.– С. 641-660; № 20.– С.754–762; № 23. – С. 914–921.

БЕССАРАБСЬКІ ДВОРЯНИ В ХІХ ст.:

МАТЕРІАЛИ ДО ПРОСПОГРАФІЧНОГО ПОРТРЕТУ

Лілія Циганенко

*доктор історичних наук, професор
кафедри української і всесвітньої історії та культури
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
(Україна)*

При всій чисельності способів пояснення першопричин історичного руху, останніми роками все більшого розповсюдження отримує мікроісторичний підхід. Втома від макроісторії призвела до переключення уваги вчених на дослідження з історичної антропології. Одним з таких напрямків є *проспографія* (іноді «прозопографія») – дослідження біографій окремих історичних осіб, що відносяться до певного історичного періоду або місцевості, мають спільні риси (політичні, соціальні, етнічні, посадові тощо). На підставі аналізу документальних матеріалів, наведених у часописах «Кишинівські єпархіальні відомості» [1], «Праці Бессарабського церковного історико-археологічного товариства» [2], книзі М. Лашкова [3] ми спробуємо дослідити місце окремих представників